

KS. JÓZEF STALA
Kraków – Tamów, PAT

CHARAKTER LITURGII KOŚCIOŁA DOMOWEGO

Aspekty pedagogiczno-katechetyczne

w świetle polskich programów i materiałów katechetycznych

do szkół ponadgimnazjalnych

po Soborze Watykańskim II

Rodzina odczuwa silne wpływy laicyzujące, które utrudniają jej realizację funkcji religijnej. Kościół zdecydowanie przeciwstawia się temu procesowi laicyzacji oraz ateizacji rodziny i zwraca uwagę, iż rodzina, na mocy szczególnej łaski sakramentu małżeństwa, posiada istotną rolę do spełnienia w dziele zbawienia dokonanym przez Chrystusa. Z tego powodu Sobór Watykański II, nawiązując do pierwotnej tradycji chrześcijańskiej, nazywał rodzinę „Kościółem domowym”. Rodzina, będąca „Kościółem domowym”, w sobie właściwy sposób uczestniczy w funkcji profetycznej, kapłańskiej i królewskiej Ludu Bożego, a w wielu wypadkach jest to rola nie do zastąpienia.

Dlatego wydaje się słusznym podjęcie w niniejszym artykule zagadnienia liturgii „Kościół domowy”, zwracając szczególną uwagę na jej charakter. Najpierw zostanie zaprezentowany Kościół w rodzinie, czyli „Kościół domowy”. Następnie zostaną ukazane aspekty pedagogiczno-katechetyczne omawianego zagadnienia w świetle polskich programów i materiałów katechetycznych do szkół ponadgimnazjalnych po Soborze Watykańskim II przed 2001 r. (powstałych na podstawie *Ramowego programu katechizacji w zakresie szkoły średniej (I–IV) z 1971 roku* oraz tzw. „Szczegółowych programów nauczania”) i po 2001 r. (powstałych na fundamencie nowych polskich dokumentów katechetycznych z 2001 r.: *Polskiego dyrektorium katechetycznego, Podstawy programowej Kościoła katolickiego w Polsce* i *Programu nauczania religii*).

1. Kościół w rodzinie — „Kościół domowy”

Podstawowa komórka życia społecznego — rodzina, posiada swoje miejsce, zadania i cele we wspólnocie Kościoła. Kościół bowiem istnieje w rodzinach i już św. Chryzostom nazwał rodzinę „Kościółem domowym”¹. Do tego określenia sięgano

¹ Por. E. OZOROWSKI, *Kościół domowy w Kościele powszechnym*, w: K. MAJDAŃSKI (red.), *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. II, Warszawa 1990, s. 41.

często na przestrzeni wieków. Posługiwał się nim papież Paweł VI², a zwłaszcza zostało to podkreślone w nauce Soboru Watykańskiego II (por. KK 11; DA 11), *Familiaris consortio* (por. FC 49) czy też w *Liście do rodzin* (por. LR 3, 5, 13, 15–16, 19). Rodzina chrześcijańska jest do tego stopnia wpisana w tajemnicę Kościoła, że staje się, na swój sposób, uczestnikiem zbawczego posłannictwa samego Kościoła: małżonkowie i rodzice chrześcijańscy, na mocy sakramentu, „we właściwym sobie stanie i porządku życia mają własny dar wśród Ludu Bożego” (por. KK 11). Dlatego też nie tylko „otrzymują” miłość Chrystusa, stając się wspólnotą „zbawioną”, ale są również powołani do „przekazywania” braciom tej samej miłości Chrystusa, stając się w ten sposób wspólnotą „zbawiającą”. Tak więc rodzina chrześcijańska, będąc owocem i znakiem nadprzyrodzonej płodności Kościoła, staje się symbolem, świadectwem i uczestnikiem macierzyństwa Kościoła (por. FC 49; KK 41).

„Kościół domowy” w sobie właściwy sposób uczestniczy w funkcji profetycznej, kapłańskiej i królewskiej Ludu Bożego, a w wielu wypadkach jest to rola nie do zastąpienia³. Rodzina chrześcijańska poprzez sakrament małżeństwa, z którego wyrasta i z którego czerpie pokarm, jest stale ożywiana przez Chrystusa Pana i przez Niego wzywana i zobowiązana do dialogu z Bogiem poprzez swoistą dla siebie liturgię „domowego Kościoła”. Dlatego mówimy o zadaniu kapłańskim, które rodzina może i powinna spełniać w wewnętrznej komunii z całym Kościołem poprzez codzienną rzeczywistość życia małżeńskiego i rodzinnego (por. FC 55; LR 23). Modlitwa służy ugruntowaniu duchowej spójności rodziny, przyczyniając się do tego, że rodzina staje się silna Bogiem (por. LR 4).

Sobór Watykański II zaproponował postulat odnowy liturgii, czego konsekwencją jest nowe spojrzenie na liturgię, dostrzegające jej dialogiczny charakter, pozwalający człowiekowi nawiązać osobową więź z Bogiem. Znalazło to również swoje odzwierciedlenie w coraz wyraźniej pogłębiającej się świadomości liturgicznego posłannictwa, jakie można realizować w ramach wspólnoty rodzinnej. Szczególny, swoisty charakter liturgii „domowego Kościoła” wydaje się być ważnym elementem nowego spojrzenia na małżeństwo i rodzinę, jako istotną część wspólnoty Kościoła powszechnego, realizująca sobie właściwe powołanie również poprzez działania liturgiczne.

Tajemnica Świętej Rodziny trwa w Kościele Bożym i odnawia się w życiu sakramentalną łaską małżeństwa. Chrystus mistyczny pragnie bowiem w ten sposób uobecnić się w życiu kolejnych pokoleń. Pan Jezus wychowany w Świętej Rodzinie postawił rodzinę chrześcijańską w centralnym miejscu swojej tajemnicy zbawienia. Przez swą obecność w Kanie Galilejskiej (por. J 2,1-11) Jezus dowartościował i uświęcił wspólnotę małżeńsko-rodzinną. Dzięki tej Bożej strukturze Rodziny z Nazaretu stała się ona źródłem pomocy, siły i błogostawieństwa. Stąd zadaniem każdej

² Zob. szerzej: K. MAJDAŃSKI, *Wspólnota życia i miłości*, Poznań 1983, s. 151–156.

³ Por. J. TISCHNER, H. ŁUCZAK, *Jak żyć? Materiały pomocnicze do katechizacji młodzieży klasy IV szkoły średniej*, Płock 1985, s. 128–129.

rodziny chrześcijańskiej jest współpraca z łaską i świętością Jezusowej Rodziny (por. FC 86; LR 20)⁴.

2. Programy i materiały katechetyczne opracowane przed 2001 r.

Wydaje się, iż w wymiarze charakteru liturgii „domowego Kościoła” autorzy *Ramowego programu katechizacji* nie przywiązali większej wagi do takiego ujęcia wspólnoty rodzinnej. Brak ten wynikał przede wszystkim z niedostrzegania miejsca we wspólnocie kościelnej dla laikatu, a w konsekwencji ujmowaniu liturgii jedynie w kategorii działań właściwych dla osób szczególnie do tego powołanych, czyli duchownych. Takie spojrzenie na małżeństwo i rodzinę, ograniczające jej możliwości i aktywność w tym względzie, wciąż wydaje się być ważnym problemem zarówno na poziomie teoretycznym (ujęć doktrynalnych), jak i również praktycznym wymiarze egzystencji chrześcijańskiej rodziny (por. KL 11, 48; DWCH 4)⁵.

Podobnie i autorzy proponujący szczegółowe programy katechizacji. Jedynie autorzy „wersji krakowskiej programu szczegółowego” przynajmniej w jakiejś mierze próbowali dostrzec ten problem, gdy zaproponowali jednostkę katechetyczną poruszającą lepsze rozumienie odnowionej liturgii sakramentu małżeństwa⁶.

Dużo uwagi poświęcili natomiast liturgii, jaką może i powinna tworzyć wspólnota rodzinna, autorzy serii podręczników ks. M. Majewskiego. Przedstawili, w kontekście podstaw teologicznych „domowego Kościoła”, właściwą małżeństwu i rodzinie liturgię⁷, ale zagadnienie to znalazło również swoje odbicie w wielu jednostkach katechetycznych nawiązujących do tradycji religijnych, jakich stróżem była i wciąż jest wspólnota rodzinna. Przypomnieli o różnych wymiarach uroczystości rodzinnych⁸, sposobach chrześcijańskiego świętowania⁹, o roli religijności ludowej w prze-

⁴ Por. Cz. MURAWSKI, *Teologia małżeństwa i rodziny w nauczaniu biskupów polskich 1945–1980. Studium dogmatyczno-pastoralne*, Sandomierz 1988, s. 215–216.

⁵ Por. E. OZOROWSKI (red.), *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa-Łomianki 1999, s. 208–209; R. BIELEŃ, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001, s. 376–389; E. OSEWSKA, J. STALA, *W kierunku katechezy rodzinnej*, Kielce 2003, s. 174–180; J. KOMOROWSKA, *Świąteczne zwyczaje domowe*, w: F. ADAMSKI (red.), *Miłość, małżeństwo, rodzina*, Kraków 1978, s. 454–456; A.L. SZAFRAŃSKI, *Eucharystia jest samym źródłem małżeństwa chrześcijańskiego*, w: TENŻE (red.), *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii*, Lublin 1985, s. 255–271; E. i M. MARCZEWSKY, *Kościół domowy. Ocena pojęć*, w: SZAFRAŃSKI (red.), *dz. cyt.*, Lublin 1985, s. 239–253; T. KUKOŁOWICZ, *Rodzina wychowuje*, Stalowa Wola 1998, s. 207–212.

⁶ Por. *Szczegółowy program nauczania i wychowania religijnego przez katechizację dla liceum i technikum — wersja druga — „krakowska”*, w: *Materiały pomocnicze do nauczania religii. Szkoła średnia*, Wrocław 1991, s. 63.

⁷ Por. M. MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie. Materiały katechetyczne*, t. III, Warszawa 1990, nr 12.

⁸ Por. TENŻE (red.), *Wierność dziedzictwu. Materiały katechetyczne*, t. IV, Kraków 1982, nr 22.

⁹ Por. *tamże*, nr 20.

kazywaniu wartości religijnych¹⁰. Zwracali też uwagę, iż małżeństwo i rodzina odgrywają istotną rolę w przeciwstawieniu się poprzez wierność obrzędowości religijnej lansowanej przez współczesny kontekst życia, zwłaszcza władze socjalistyczne, obrzędowości świeckiej¹¹. W znacznej mierze w podobny sposób przedstawił tę kwestię ks. H. Łuczak w swoim cyklu podręczników, przypominając o ważnym miejscu uroczystości rodzinnych w życiu tej wspólnoty, które mogą stanowić istotny element pogłębiający więzi między osobami tworzącymi rodzinę¹². Natomiast kwestia samej liturgii „domowego Kościoła” pojawiła się jedynie w sposób bardzo ograniczony przy okazji katechezy podkreślającej teologiczne uwarunkowania „domowego Kościoła”¹³. Biorąc pod uwagę, że w materiałach powstałych pod redakcją ks. J. Szpeta niemal w ogóle autorzy nie dostrzegli ujęcia małżeństwa w kategoriach domowego Kościoła, dlatego również zagadnienie liturgii „domowego Kościoła” przedstawili jedynie przy okazji jednostki katechetycznej mówiącej o roli liturgii w życiu chrześcijanina. Zwrócili uwagę, że za liturgię tę, dokonującą się również w ramach wspólnoty rodzinnej, w znacznej mierze odpowiedzialna jest właśnie rodzina¹⁴.

Liturgia jest jednym z najważniejszych elementów funkcjonowania Kościoła. Nie ma Kościoła bez czynności liturgicznych, pozwalających człowiekowi zbliżyć się do samego *sacrum*. Liturgia ta jest również czymś niezwykle ważnym w funkcjonowaniu „domowego Kościoła”. Autorzy katechizmów poświęcili dużo miejsca przybliżeniu najbardziej charakterystycznych elementów liturgii rodzinnej¹⁵. Chrześcijańska rodzina staje się Kościołem domowym przez to wszystko, co jednoczy ją jako wspólnotę osób, a przede wszystkim przez liturgię „domowego Kościoła”. Realizowanie przez rodzinę zadań, które wiążą się z byciem miejscem specjalnej liturgii, przejawiającej się przede wszystkim we wspólnotowej modlitwie, jest chyba jednak bardziej powszechną niż sama świadomość tego faktu¹⁶. Tymczasem rodzina realizująca się przez siebie właściwą liturgię rodzinną, włączoną w liturgię całego Kościoła, jest jednym z najistotniejszych znaków nadziei dla świata¹⁷

¹⁰ Por. *tamże*, nr 15.

¹¹ Por. *tamże*, nr 16.

¹² Por. H. ŁUCZAK, *Wierność dziedzictwu*, t. IV, Warszawa 1990, nr 24.

¹³ Por. TENŻE, *Świadectwo chrześcijańskie*, t. III, Warszawa 1990, nr 12.

¹⁴ Por. J. SZPET (red.), *Życie prawdą. Człowiek wobec problemu wiary. Materiały katechetyczne*, Poznań 1998, nr 48.

¹⁵ Por. MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 115; M. MAJEWSKI (red.), *Odpowiedzialność chrześcijańska. Materiały do katechizacji młodzieży szkół zawodowych*, cz. III, Łódź 1985, s. 161–164, 167–168; ŁUCZAK, *Świadectwo chrześcijańskie*, t. III, s. 88–89; TISCHNER, ŁUCZAK, *dz. cyt.*, s. 128–129.

¹⁶ Por. M. MAJEWSKI (red.), *Od religii do wiary. Materiały katechetyczne*, t. I, Warszawa 1992, s. 194.

¹⁷ Por. J. CHARYTAŃSKI, R. MURAWSKI, A. SPŁAWSKI (red.), *Spotkania z Bogiem*, cz. IV: *Spotkania z Bogiem w świecie. Materiały katechetyczne dla ucznia IV klasy szkół ponadpodstawowych*, Kraków 1995, s. 145; *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie. Katechezy dla młodzieży*, Kraków 1986, s. 191. Do ważnych elementów liturgii domowej trzeba zaliczyć praktykę czytania Pisma Świętego; por.

Skoro dom rodzinny ma być jednak małym Kościołem, zadaniem rodziców jest sprawowanie liturgii domowej¹⁸, która posiada swój specyficzny, charakterystyczny tylko dla liturgii rodzinnej świat symboli i znaków¹⁹. Dobrym miejscem tworzenia „domowego Kościoła” są przede wszystkim różnego rodzaju uroczystości rodzinne, zwłaszcza związane z życiem sakramentalnym²⁰. Praktyka ich świętowania w rodzinie wykazuje jednak dużo zaniedbań wywołanych z jednej strony laicyzacją, a z drugiej strony niewiedzą i brakiem odpowiednich wzorów. Poważnym problemem, który w tym kontekście podjęli autorzy katechizmów, jest długoletnie przeciwstawianie w Polsce obrzędowości religijnej obrzędowości świecką, której zadaniem miało być powolne zastąpienie tej pierwszej²¹. Obrzędowość świecka miała bowiem na celu nie tyle podkreślenie autonomii wartości rzeczy doczesnych, uznawanej również przez Kościół, ile służyć ściśle określonym celom ideologicznym, a więc programowej ateizacji²². Inną poważną przeszkodą w religijnym przeżywaniu uroczystości rodzinnych, ale oczywiście nie tylko, stał się również sam obecny styl życia, mocno osłabiający poczucie wartości kontaktów osobowych²³. Nowe osiągnięcia techniki wytworzyły pogoń za zaspokajaniem coraz to nowych potrzeb, a możliwość zdobycia nowoczesnego sprzętu stała się treścią codziennych oraz świątecznych rozmów i spotkań²⁴. Rodzina jest przede wszystkim tym miejscem, które doskonale nadaje się do świętowania. Trudno przecież świętować w pojedynkę. Radość i wdzięczność domagają się wspólnoty²⁵.

Nie mogą być też obojętne liturgii „domowego Kościoła” chwile trudne, zwłaszcza dla starszych czy też chorych członków rodziny. W takim przypadku wspólnota domowego Kościoła powinna zjednoczyć się na wspólnej modlitwie w intencji chorego, a w razie poważnej choroby, a tym bardziej niebezpieczeństwa śmierci, zaprosić niezwłocznie do swego domu Chrystusa, Boskiego Lekarza obecnego w Eucharystii

M. MAJEWSKI, M. RUSIECKI (red.), *Wierność dziedzictwu. Materiały katechetyczne*, t. IV, Warszawa 1991, s. 272, 276. Trzeba powiedzieć, że dosyć anachronicznie brzmią dziś katechizmowe sformułowania, mówiące o brakach na rynku w tym względzie; por. E. WERON, *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich*, Poznań–Warszawa 1980, s. 119.

¹⁸ Por. P. PORĘBA, *Wychowanie religijne w rodzinie*, w: ADAMSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 418–422; MAJEWSKI (red.), *Odpowiedzialność chrześcijańska*, s. 162.

¹⁹ Por. MAJEWSKI (red.), *Odpowiedzialność chrześcijańska*, s. 168.

²⁰ Por. MAJEWSKI, RUSIECKI (red.), *dz. cyt.*, s. 276; MAJEWSKI (red.), *Spotkanie człowieka z Bogiem w Chrystusie. Materiały katechetyczne*, Lublin 1984, s. 140; CHARYTAŃSKI, MURAWSKI, SPLAWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 124; MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 116–117.

²¹ Por. MAJEWSKI, RUSIECKI (red.), *dz. cyt.*, s. 199.

²² Por. *tamże*, s. 202–203, 207; MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 100–101; CHARYTAŃSKI, MURAWSKI, SPLAWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 178; MAJEWSKI (red.), *Od religii do wiary*, s. 306.

²³ Por. MAJEWSKI, RUSIECKI (red.), *dz. cyt.*, s. 269; MAJEWSKI (red.), *Spotkanie człowieka z Bogiem w Chrystusie*, s. 140; ŁUCZAK, *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 140–141.

²⁴ Por. MAJEWSKI, RUSIECKI (red.), *dz. cyt.*, s. 271.

²⁵ Por. *tamże*, s. 272–273, 277; MAJEWSKI (red.), *Wierność dziedzictwu*, s. 275–276; *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie. Katechezy dla młodzieży*, Kraków 1986, s. 195–196, 202.

i sakramencie chorych (por. LR 11). Rodzina staje się najpełniejszym sanktuarium domowym przede wszystkim przez odpowiednie przeżycie niedzieli²⁶. Jednak podstawowym elementem liturgii „domowego Kościoła” jest głębokie życie modlitewne, które może wyrażać się w bardzo różnorodny, charakterystyczny dla życia rodziny, sposób²⁷. Modlitwa wszystkich tworzących wspólnotę rodzinną, której najpełniejszym wyrazem jest liturgia „domowego Kościoła”, zajęło znaczną część wśród wszystkich katechizmowych zagadnień dotyczących małżeństwa i rodziny (por. FC 62; DA 4)²⁸.

3. Programy i materiały katechetyczne po 2001 r.

Bardzo dużo miejsca poświęcają autorzy programu z 2001 r. ukazaniu zasad określających liturgię „domowego Kościoła” Tę problematykę starają się przedstawić w kontekście szeroko rozumianej liturgii jako niezwykle istotnego czynnika w życiu każdego chrześcijanina²⁹. Zwracają uwagę, że najważniejszym wymiarem tej liturgii jest spotkanie ucznia Chrystusowego z Bogiem, dokonujące się zarówno na płaszczyźnie wspólnoty parafialnej, jak i rodzinnej w każdą niedzielę³⁰. Proponują także korelację tej tematyki z innymi przedmiotami szkolnymi, które pozwolą ukazać miejsce liturgii w literaturze (język polski), czy w systemie prawnym określającym zasady kultu religijnego różnych państw (wiedza o społeczeństwie)³¹. Postulują też uwzględnienie roli kultu w szeroko rozumianych mediach, jak również w kontekście ochrony dnia świętego w ustawodawstwie europejskim³². Dostrzegają też w liturgii

²⁶ Por. *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie*, s. 194, 201; MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 114; TISCHNER, ŁUCZAK, *dz. cyt.*, s. 129; MAJEWSKI (red.), *Odpowiedzialność chrześcijańska*, s. 161, 169.

²⁷ Por. *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie*, s. 192.

²⁸ Por. S. GRABSKA, *Modlitwa*, w: Z. PAWLAK (red.), *Katolicyzm A–Z*, Łódź 1989, s. 277; S. KULPACZYŃSKI, *Katechetyczna dydaktyka modlitwy*, Lublin 1989, s. 57; E. OSEWSKA, *Wychowanie modlitewne w rodzinie*, w: S. DZIEKOŃSKI (red.), *Katecheza ewangelizacyjna w rodzinie, parafii, szkole*, Warszawa 2002, s. 67; ŁUCZAK, *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 87–88, 124, 189; MAJEWSKI (red.), *Spotkanie człowieka z Bogiem w Chrystusie*, s. 140–141; *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie*, s. 193, 198–201; CHARYTAŃSKI, MURAWSKI, SPŁAWSKI (red.), *dz. cyt.*, s. 144–145; MAJEWSKI (red.), *Świadectwo chrześcijańskie*, s. 115, 168–169; TENŻE (red.), *Odpowiedzialność chrześcijańska*, s. 164–175; J. CHARYTAŃSKI, W. KUBIK, R. MURAWSKI, A. SPŁAWSKI (red.), *Spotkania z Bogiem*, cz. II, *Spotkania z Bogiem w Kościele. Podręcznik metodyczny dla katechety*, Warszawa 1991, s. 381–392; MAJEWSKI, RUSIECKI (red.), *dz. cyt.*, s. 193, 199–208, 275–276; TISCHNER, ŁUCZAK, *dz. cyt.*, s. 127; MAJEWSKI (red.), *Spotkanie człowieka z Bogiem w Chrystusie*, s. 140; *Ku chrześcijańskiemu życiu w małżeństwie i rodzinie*, s. 191.

²⁹ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *Program nauczania religii*, Kraków 2001, s. 115; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 73, 77.

³⁰ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 115; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 77.

³¹ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 115; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 92–93.

³² Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 115.

istotną drogę przybliżenia człowieka ku Bogu, pogłębiającą jego więź z Chrystusem, ale pomagającą również w osiągnięciu ludzkiej doskonałości, uzdalniającą do wyraźniejszego zaangażowania się po stronie dobra³³. Podkreślają, że ważne miejsce w wychowaniu do życia w rodzinie powinno zajmować zapoznanie się z poszczególnymi okresami roku kościelnego³⁴. Wskazują też na konieczność medialnego przekazu na temat świąt religijnych, na konieczność edukacji ukazującej różne okresy roku kościelnego w literaturze i kulturze krajów Europy. Służyć temu powinna przede wszystkim korelacja z innymi ścieżkami edukacyjnymi³⁵. Zauważają także, że wprowadzenie w liturgię „domowego Kościoła” to przede wszystkim zadanie wspólnoty rodzinnej, która element ten powinna uczynić ważnym rysem rodzinnego wychowania³⁶. Ważnym zadaniem nauczyciela religii powinno stać się natomiast towarzyszenie młodemu człowiekowi w nabywaniu przez niego umiejętności kreowania życia modlitewnego i liturgii „domowego Kościoła”³⁷. Autorzy *Polskiego dyktorium katechetycznego* zwracają uwagę, że nabywaniu tych umiejętności musi towarzyszyć pogłębione wychowanie liturgiczne, domagające się współdziałania katechezy rodzinnej, nauczania religii w szkole i katechetycznych form duszpasterstwa parafialnego³⁸.

Autorzy nowych podręczników katechetycznych kładą duży nacisk na ten aspekt. Bardzo dużo miejsca poświęcają zagadnieniu swoistej, domowej liturgii, będącej konsekwencją ujęcia rodziny w kategoriach małego Kościoła. Zwracają uwagę, że ta liturgia posiada swoisty, charakterystyczny tylko dla rodziny wymiar i stanowi wielkie bogactwo rodzinnej egzystencji³⁹. Podkreślają, iż w centrum liturgii „domowego Kościoła” powinno znaleźć się przede wszystkim rodzinne świętowanie niedzieli, nie ograniczające się jedynie do udziału w Eucharystii⁴⁰. Zauważają też, że niemal wszystkie wydarzenia codziennego życia rodziny, takie jak: cierpienie, choroba, okres liturgiczny, modlitwa, są wspianą okazją do budowania liturgii „domowego Kościoła”⁴¹. Ważne miejsce w tworzeniu jego zrębów charakteryzującego się sobie swoistą liturgią, powinno być ciągle odwoływanie się wspólnoty rodzinnej do daru sakramentu małżeństwa i liturgii tego sakramentu⁴².

³³ Por. *tamże*, s. 118.

³⁴ Por. *tamże*, s. 116.

³⁵ Por. *tamże*, s. 127.

³⁶ Por. *tamże*, s. 136; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 76–77; TAŻ, *Dyktorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 27–28.

³⁷ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *dz. cyt.*, s. 137.

³⁸ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyktorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, nr 25.

³⁹ Por. J. SZPET, D. JACKOWIAK (red.), *Świadek Chrystusa w rodzinie. Podręcznik do nauki religii dla klasy trzeciej szkół licealnych*, Poznań 2004, nr 44; Z. MAREK (red.), *Drogi świadków Chrystusa. Jestem świadkiem Chrystusa w rodzinie. Podręcznik do religii dla III klasy liceum oraz IV klasy technikum*, Kraków 2004, nr 40.

⁴⁰ Por. SZPET, JACKOWIAK (red.), *dz. cyt.*, nr 45; MAREK (red.), *dz. cyt.*, nr 53.

⁴¹ Por. SZPET, JACKOWIAK (red.), *dz. cyt.*, nr 46–48; MAREK (red.), *dz. cyt.*, nr 47–55.

⁴² Por. SZPET, JACKOWIAK (red.), *dz. cyt.*, nr 42; MAREK (red.), *dz. cyt.*, nr 45.

**Die Liturgieeigenschaft der Hauskirche.
Die pädagogisch-katechetischen Aspekte
im Licht der polnischen Programme und katechetischen Materialien
für die übergymnasialen Schulen**

Zusammenfassung

Der Verfasser umschreibt die Bedeutung der Familie als einer Hauskirche im Kontext der immer stärkeren Säkularisierungsströmungen. Er zeigt ihre „Liturgie“ im pädagogisch-katechetischen Aspekt, die durch polnische Programme und katechetische Materialien für die übergymnasialen Schulen in der Zeit nach dem Konzil verbildlicht werden. Die Liturgie der Hauskirche, außer des täglichen Gebetes, sollte auf dem sonntäglichen Feiern und auf dem Leben im Rhythmus des Kirchenjahres aufgebaut werden. Notwendig ist hier eine enge Zusammenarbeit mit der Pfarrgemeinde, sowie mit den Maßmedien, besonders katholischen. Diese Problematik wird auch mehr oder weniger von den Handbücherverfassern für den Religionsunterricht wahrgenommen.